

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата юридичних наук
Федун Анни Дмитрівни
на дисертацію Злого Ярослава Васильовича
на тему «Правове регулювання використання та охорони зрошуваних та осушуваних
земель в Україні»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право;
природоресурсне право**

Проблематика використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель у науці земельного та екологічного права України є однією з найменш досліджених. Відповідно відсутнє цілісне уявлення про правове регулювання даного питання. Правове регулювання використання та охорони таких земель повинно враховувати усі особливості зрошуваних та осушуваних земель як об'єктів правовідносин. При цьому законодавство має забезпечити належне правове регулювання використання та охорони відповідних земельних ділянок. Безперечно, для такого вдосконалення необхідні нові наукові знання, на основі яких можна провести належну модернізацію законодавства України, оскільки вітчизняне законодавство у сфері використання та охорони меліорованих земель потребує дослідження та вдосконалення. Варто відзначити, що суттєвою вадою на шляху створення ефективної системи правового регулювання використання і охорони зрошених та осушених земель є також дезорганізація системи управління у сфері використання та охорони земель. Таким чином, потреба проведення спеціального дослідження проблем у цій сфері з метою вироблення рекомендацій щодо вдосконалення законодавства, яке регулює відносини щодо використання і охорони зрошуваних та осушуваних земель в Україні, є очевидною. У зв'язку з цим уявляється актуальною тема дисертаційного дослідження Злого Я.В. «Правове регулювання використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель в Україні».

За своїми масштабами, проблематикою, суспільною та науковою значущістю обрана тема цілком відповідає важливим та пріоритетним напрямкам щодо наукових досліджень за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право:

Дисертаційне дослідження Злого Я. В. виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України «Правове регулювання відносин щодо охорони довкілля, раціонального використання природних

ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в Україні в умовах реалізації державної політики децентралізації управління» (номер державної реєстрації 0117U002702).

Відповідно до мети дослідження чітко сформульовано основні завдання наукової роботи, а саме: розкрити стан дослідження проблем правового регулювання використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель; сформулювати зміст поняття зрошуваних та осушуваних земель, їх особливостей як об'єкта правових відносин; розглянути історію розвитку правового регулювання зрошуваних та осушуваних земель в Україні; встановити особливості законодавчого досвіду правового регулювання зрошуваних та осушуваних земель в зарубіжних країнах; розглянути правове регулювання управлінських відносин у сфері використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель; встановити особливості правового забезпечення використання та охорони зрошуваних земель; структурувати джерела правового забезпечення використання та охорони осушуваних земель; розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавства у окресленій сфері, зокрема щодо юридичної відповідальності за порушення законодавства щодо використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель.

Дисертація відповідає вимогам щодо наукової новизни. Так, дисертаційне дослідження Злого Я. В. є одним із перших системних комплексних досліджень проблем правового регулювання використання та охорони меліорованих земель, яке спрямоване на подальший розвиток теорії земельного, екологічного та аграрного права України шляхом формулювання нових та вдосконалення існуючих правових конструкцій, понять та категорій, внесення науково обґрунтованих пропозицій стосовно вдосконалення відповідного правового забезпечення. Дисертанту вдалося провести глибоке та повне вивчення питань, пов'язаних із дослідженням поняття зрошуваних та осушуваних земель, правовідносин у сфері використання і охорони зрошуваних та осушуваних земель в Україні.

Автор проявив високий рівень аналітичного дослідження широкого масиву нормативно-правового матеріалу та практики його застосування, здійснив глибокий і всебічний аналіз загальнотеоретичної та спеціальної літератури, виявив цілу низку дискусійних питань та запропонував власне бачення можливостей їх розв'язання.

Методологічну основу дисертаційного дослідження склали філософські, загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання правових явищ.

Зміст дисертаційної роботи Злого Я. В. відповідає встановленим вимогам. Дисертація є логічно завершеним дослідженням. Вона складається із переліку умовних

позначень, вступу, двох розділів, що поділяються на вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі розкриваються обґрунтованість теми дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, мета і завдання дослідження, об'єкт дослідження, предмет дослідження, методи дослідження, наукова новизна одержаних результатів, практичне значення одержаних результатів.

Перший розділ дисертації присвячений загальній характеристиці правового регулювання використання зрошуваних та осушуваних земель в Україні. У цьому розділі надається огляд літератури за темою дослідження, аналізується поняття та особливості зрошуваних та осушуваних земель як об'єкта правових відносин, особливості становлення правового регулювання зрошуваних та осушуваних земель в Україні і зарубіжний досвід правового регулювання зрошуваних та осушуваних земель. Здійснення таких наукових розвідок надалі сприяло визначенню стану, тенденцій та перспектив наукових досліджень, а також законодавчого та інституційно-функціонального регулювання суспільних відносин у сфері використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель.

Другий розділ дисертації присвячено питанню основних напрямів правового регулювання використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель в Україні. У ньому окремо досліджуються управлінські відносини у сфері використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель, особливості правового забезпечення використання та охорони зрошуваних земель, особливості правового забезпечення використання та охорони осушуваних земель, питання юридичної відповідальності за порушення законодавства щодо використання і охорони зрошуваних та осушуваних земель.

У поданій до захисту дисертації сформульована низка важливих положень, що є новими для науки, достатньо аргументованими та виваженими.

Важливим теоретичним здобутком дисертанта слід вважати авторське визначення поняття «правове регулювання зрошування та осушування земель», яке розглядається як здійснюване державою за допомогою спеціальних юридичних засобів упорядкування суспільних відносин, які спрямовані на докорінне поліпшення заболочених, перезволожених, посушливих, еродованих, змитих та інших земель, що мають на меті поліпшення властивостей ґрунтів, збереження і підвищення їх родючості, забезпечення їх стійкості до несприятливих природних умов і антропогенних факторів задля найефективнішого їх використання відповідно до потреб сільського господарства та для збереження та відтворення природних ресурсів. Крім того, дисертантом сформульовано також і авторський термін «зрошувані та осушувані землі», під яким пропонується

розуміти земельні масиви або території, обладнані меліоративними системами та спорудами в цілях зволоження або осушення ґрунту з метою поліпшення живильного і теплового режиму рослин, мікроклімату ґрунту і приземного шару повітря.

Ґрунтове дослідження правового регулювання використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель дало змогу автору визначити ознаки відповідної системи норм, які регулюють досліджувані відносини: 1) регулюють однорідні суспільні відносини, які складаються при забезпеченні використання й охорони зрошуваних та осушуваних земель; 2) ґрунтуються на загальних положеннях щодо використання та охорони всіх земель, але відображають особливості правового забезпечення використання та охорону зрошуваних земель.

На особливу увагу заслуговують розвідки автора у сфері зарубіжного досвіду правового регулювання зрошуваних та осушуваних земель, а також напрямків і перспектив вдосконалення національного земельного законодавства (стор. 76-93). Зокрема, дослідником були сформульовані рекомендації, метою яких є сприяння створенню в Україні об'єднань водокористувачів і землекористувачів у формі меліоративних кооперативів як різновиду сільськогосподарських кооперативів. (стор. 89).

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, належним чином обґрунтовані й достовірні.

Висновки, пропозиції та інші положення дисертації спираються на Конституцію України, Земельний кодекс України, інші закони та нормативно-правові акти, а також на розробки загальної теорії права, земельного, екологічного, природоресурсного, господарського та інших галузей права.

Практичне значення дисертації Злого Я.В. полягає: в можливості застосування сформульованих теоретичних положень, висновків, пропозицій та практичних рекомендацій для розроблення нового та вдосконалення чинного земельного, екологічного законодавства, зокрема щодо забезпечення правового регулювання використання і охорони зрошуваних та осушуваних земель, застосування юридичної відповідальності за порушення законодавчих вимог.

Запропоновані рекомендації можуть бути використані у правозастосовчій діяльності. Зокрема, у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування під час реалізації ними управлінських повноважень у сфері використання, охорони та відтворення земель.

Наукове значення дослідження полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки й положення доповнюють теорію земельного права в частині правового

регулювання суспільних відносин у сфері використання та охорони зрошуваних та осушених земель, а також у можливості їх використання в навчальному процесі.

Основні результати дисертаційного дослідження повною мірою викладені здобувачем у десяти наукових працях. Це, зокрема, чотири статті у наукових фахових виданнях України, одна стаття в іноземному науковому фаховому виданні, п'ять тез виступів на науково-практичних конференціях.

Разом з тим, у дисертації є низка питань, недостатньо обґрунтованих або спірних, на які слід звернути увагу при захисті дисертації:

1. Підрозділ 1.4. розділу 1 дисертаційного дослідження цілком слушно присвячено аналізу законодавчого досвіду правового регулювання зрошуваних та осушуваних земель (стор. 76-93 дисертації). При цьому було би добре, якби автор проаналізував більшу кількість першоджерел досліджуваних країн та визначив місце правових норм про зрошувані та осушувані землі у законодавстві зарубіжних країн.

2. Недостатньо уявляється аргументація стосовно того, що меліоративні системи необхідно прирівняти до споруд і відповідним чином реєструвати їх у Державному реєстрі прав (стор. 93). Дисертант зазначає, що меліоративні системи мають усі ознаки нерухомої речі, але не наводить цих ознак. Крім того, здобувачем не розвинуто тезу про реєстрацію прав на меліоративні системи (як нерухоме майно) у співвідношенні з реєстрацією прав на земельну ділянку, на якій вони знаходяться.

3. Автором дисертації підтримується створення в системі органів державної влади Державної служби з охорони ґрунтів, підпорядкованої Міністерству аграрної політики та продовольства України, з відповідною структурою, яка може включати: а) на національному рівні – Національне управління Державної служби охорони ґрунтів; б) на обласному (регіональному) рівні – обласні (регіональні) центри Державної служби охорони ґрунтів; в) на районному рівні – групи контролю та консультативно-дорадчого забезпечення раціонального використання та охорони земель (стор. 11, 126, 127, 204). Але дана пропозиція видається недостатньо адаптованою в умовах реформи децентралізації, нового адміністративно-територіального устрою, розмежування повноважень і ресурсів між областями та районами, між районами та громадами. Крім того, невідповідність також і в тому, що згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 02 вересня 2019 року № 829, Міністерство аграрної політики та продовольства було реорганізоване шляхом приєднання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства.

4. Дослідником пропонується розробити «Концепцію реформування законодавства у сфері меліорації в Україні» (стор. 156), яка, серед іншого, має

передбачати системний взаємозв'язок між реформуванням законодавства в інших галузях, таких як земельне та екологічне. Як зазначає автор дисертації, концепція повинна містити положення про основні засади використання зрошуваних та осушуваних земельних ресурсів, мету, пріоритетні напрями використання земельного фонду України у зазначеній сфері, а також механізм реалізації останньої. На наш погляд, логічна будова змісту цієї концепції вимагає додаткового обґрунтування.

5. Дослідником пропонується встановити законодавчу вимогу про те, що Державний земельний кадастр має містити інформацію про таку ознаку земельної ділянки, як меліорованість (стор. 44, 205). Водночас, дисертантом не внесено конкретних пропозицій щодо зміни законодавства в цій частині.

Висловлені зауваження можуть бути трактовані і витлумачені по-різному, мають дискусійний характер і не впливають істотно на загальну високу оцінку виконаного дослідження. Робота Злого Я. В. є ґрунтовним дослідженням, помітною віхою у розробці проблем правового регулювання відносин у сфері використання, охорони та відтворення земель в Україні. Результати роботи можуть бути використані при підготовці законодавчих актів, а також у практичній діяльності органів місцевого самоврядування й органів державної виконавчої влади.

Таким чином, вивчення дисертації Злого Я.В., а також праць, опублікованих за темою дисертації, свідчить про актуальність обраної теми, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих в дисертації, їх достовірність і новизну, повноту їх викладу в опублікованих працях у фахових виданнях.

Автореферат і публікації дисертанта з достатньою повнотою відображають зміст дисертації.

Враховуючи наведене, можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Злого Ярослава Васильовича «Правове регулювання використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель в Україні» за своїм змістом, науковими результатами, новизною та іншими даними є певним внеском у науку земельного та екологічного права, відповідає вимогам, встановленим для кандидатських дисертацій, обраній спеціальності: 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

Дисертація оформлена у повній відповідності з вимогами, що пред'являються до оформлення монографічних досліджень такого типу. Зміст автореферату у повній мірі відображає зміст дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження Злого Я. В. достатньо повно відображені у його публікаціях.

Загальний висновок: Дисертаційне дослідження Злого Ярослава Васильовича «Правове регулювання використання та охорони зрошуваних та осушуваних земель в Україні» відповідає вимогам, що пред'являються до такого роду робіт п.п.9,11,12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його автор заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

Відгук підготувала:

Кандидат юридичних наук

А.Д. Федун А.Д. Федун

Місто Київ, Україна, одинадцятого вересня дві тисячі двадцятого року.

Я, Бойко Л.М., приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу, засвідчую справжність підпису Федун Анни Дмитрівни, який зроблено у моїй присутності.

Особу Федун Анни Дмитрівни, яка підписала документ, встановлено, її дієздатність перевірено.

Зареєстровано в реєстрі за № *416*.

Стягнуто плати в гривнях згідно зі ст. 31 Закону України «Про нотаріат».

Приватний нотаріус

Л.М. Бойко

